

ΣΥΖΥΓΙΚΗ ΒΙΑ ΑΙΤΙΟΛΟΓΙΑ - ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ - ΠΑΡΕΜΒΑΣΗ

Δρ. Χρήστος Μουζακίτης

τ. Πανεπιστημιακός Επίκουρος Καθηγητής Κοινωνικής Εργασίας στις Μεταπτυχιακές Σχολές Κοινωνικής Εργασίας των Πανεπιστημίων Denver, Arkansas και Maryland των ΗΠΑ και Καθηγητής Κοινωνικής Εργασίας και Διευθυντής της Σχολής Επαγγελματίων Υγείας και Πρόνοιας του ΤΕΙ Πάτρας

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Το θέμα της βίας στην οικογένεια είναι ευρύ και περίπλοκο γιατί η κατάσταση αυτή δεν αφορά μόνο ένα ή δύο μέλη της οικογένειας αλλά ολόκληρη τη δομή της. Όταν αναφερόμαστε στην οικογενειακή βία εννοούμε τις διαταραγμένες σχέσεις των συζύγων που εκδηλώνονται με βίαιη ή μη βίαιη κακοποίηση αμοτέρων και κατά κύριον λόγο της συζύγου. Αναφερόμαστε ακόμη στην κακοποίηση των αδελφών, στην κακοποίηση του παιδιού με μορφή σωματικής, σεξουαλικής και ψυχολογικής κακοποίησης και στην κακοποίηση των γηραιών μελών της οικογένειας, δηλ. των γηρασκόντων γονέων. Οι βίαιες αυτές καταστάσεις στις οικογενειακές σχέσεις δεν είναι απλές υποθέσεις ή σποραδικά συμβάντα που διαβάζουμε στον ημερήσιο τύπο ή που ακούμε και βλέπουμε στο ραδιόφωνο και την τηλεόραση, αλλά συχνές πραγματικότητες πιστοποιημένες από εκτεταμένες εμπειρικές έρευνες που έχουν γίνει τόσο στην Ευρώπη όσο και στις Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής. (Steinmetz 1977, Straus 1977, Wolfgang 1985). Οι έρευνες αυτές έχουν επισημάνει την τεράστια έκταση του προβλήματος αυτού στις διάφορες μορφές του και τις καταλυτικές, καταστροφικές επιπτώσεις που έχει στην όλη λειτουργικότητα των ατόμων μελών της οικογένειας και στη διατήρηση της ακεραιότητάς της σαν το πιο βασικό κύτταρο της κοινωνικής δομής.

Όπως έγινε αναφορά πιο πάνω το πρόβλημα είναι ευρύ και περίπλοκο αφού κάθε μορφή βίας στην οικογένεια, παρά τις συγκλίνουσες ομοιότητες, έχει τις δικές της ιδιαιτερότητες και τα δικά της δυναμικά. Η βία μεταξύ των συζύγων έχει τα δικά της δυναμικά χαρακτηριστικά και η κατανόησή τους είναι το πιο βασικό βήμα πριν από κάθε είδους παρέμβαση. Είναι ο σκοπός του άρθρου αυτού να εξετάσει αυτή τη συγκεκριμένη μορφή βίας και τις επιπτώσεις, που αυτή έχει στην οικογένεια και τους τρόπους αντιμετώπισής της. Πριν όμως γίνει εξέταση του θέματος είναι σκόπιμο να γίνει αναφορά σε ορισμένους μύθους σε σχέση με τη συζυγική κακοποίηση.

Ο Πρώτος Μύθος, λέει ότι ένα πολύ μικρό ποσοστό του πληθυσμού υφίσταται βία και κακοποίηση. Παλιά και νεώτερα στατιστικά στοιχεία πιστοποιούν ακριβώς το αντίθετο.

Ο Δεύτερος Μύθος, λέ

ει ότι η κακοποίηση είναι απλώς μια στιγμιαία απώλεια ελέγχου. Έχει όμως πιστοποιηθεί ότι η κακοποίηση διαρκεί επί ώρες και πολλές φορές είναι σχεδιασμένη.

Ο Τρίτος Μύθος, λέει ότι κακοποιημένες γυναίκες κατά κανόνα είναι μαζοχίστριες, δηλ. τους αρέσει η βία, (Pfouts 1978). Πολλές όμως γυναίκες δεν έχουν εναλλακτικές λύσεις και ελπίζουν ότι ο σύζυγος θα αλλάξει και υπομένουν γιατί πιστεύουν ότι τα παιδιά πρέπει να έχουν πατέρα (Carlson 1977, Lowenberg 1977).

Ο Τέταρτος Μύθος, λέει ότι η συζυγική κακοποίηση δεν προξενεί σοβαρό τραυματισμό και ότι είναι απλώς ένα χάδι αγάπης. Πολλές όμως γυναίκες σαν αποτέλεσμα της κακοποίησης βρίσκουν το θάνατο.

Ο Πέμπτος Μύθος, λέει ότι η χρήση αλκοόλ προξενεί την κακοποίηση. Πολλοί όμως άνδρες κακοποιούν και όταν πίνουν και όταν δεν πίνουν και στην πραγματικότητα πίνουν για να πουν ότι δεν είναι υπεύθυνοι για την συμπεριφορά τους.

Ο Έκτος Μύθος, λέει ότι η θεραπεία θα σταματήσει τη βία. Ερευνες όμως δείχνουν ότι αυτό μπορεί να συμβεί εάν ο δράστης αναλάβει την ευθύνη για την βίαιη συμπεριφορά του.

Ο Εβδομος Μύθος, λέει ότι η θρησκευτική πίστη θα σταματήσει την βίαιη συμπεριφορά. Η θρησκευτική όμως πίστη δεν σταματά έναν άνδρα από το να πιστεύει ότι έχει το δικαίωμα να κτυπά την γυναίκα του. Ιερωμένοι πολλές φορές κτυπούν τις γυναίκες τους.

Ο Ογδοος Μύθος, λέει ότι είναι εύκολο για μια κακοποιημένη γυναίκα να αφήσει τον σύζυγο που την κακοποιεί. Συνήθως είναι πολύ δύσκολο ιδιαίτερα όταν υπάρχουν παιδιά και οικονομική εξάρτηση.

Αναμφίβολα υπάρχουν και άλλοι μύθοι, για το σοβαρό αυτό κοινωνικό πρόβλημα, που έχουν τις ρίζες τους και σε πολιτισμικούς παράγοντες και σε προκαταλήψεις και στην έλλειψη σωστής πληροφόρησης πάνω στα δυναμικά τέτοιων καταστάσεων.

Μορφές Συζυγικής Κακοποίησης

Στη βία μεταξύ των συζύγων διακρίνουμε τρεις μορφές κακοποίησης :

1) τη Σωματική κακοποίηση, 2) την Ψυχολογική κακοποίηση και 3) τη Σεξουαλική κακοποίηση.

Η Σωματική κακοποίηση, αναφέρεται στη βίαιη συμπεριφορά των συζύγων που έχει σαν αποτέλεσμα την παραβίαση της σωματικής ακεραιότητας και που φαίνεται με τραυματισμούς μικράς ή μεγάλης έκτασης και που μπορούν να οδηγήσουν στο θάνατο.

Η Ψυχολογική κακοποίηση, αναφέρεται στη δημιουργία ενός τέτοιου κλίματος στην επικοινωνία μεταξύ των συζύγων και στο περιβάλλον τους όπου ο σύζυγος ή η σύζυγος αισθάνεται απόρριψη και ανασφάλεια και που τα επιτεύγματα τους δεν είναι σεβαστά ούτε αναγνωρίζονται. Ας σημειωθεί ότι η ψυχολογική κακοποίηση σε ένα μεγάλο βαθμό περιπτώσεων προηγείται της σωματικής κακοποίησης. Αναμφίβολα όμως πάντα συνοδεύει και είναι παράλληλη με την σωματική κακοποίηση. Ακόμη ότι η μορφή αυτή της βίας μπορεί να είναι μια χρόνια κατάσταση χωρίς ποτέ να εκδηλωθεί βίαιη επιθετικότητα.

Σεξουαλική κακοποίηση, αναφέρεται στη βίαιη επιβολή σεξουαλικών πράξεων παρά την αντίθετη στάση ενός εκ των συζύγων και κατά κύριο λόγο της γυναίκας. Η μορφή αυτή κακοποίησης παρ' ότι θεωρείται πολύ σοβαρή από πολλούς ειδικούς πάνω στο θέμα της οικογενειακής βίας, δεν έχει διερευνηθεί λόγω των προβλημάτων που αναφύονται ως προς τον ορισμό του τι είναι σεξουαλική κακοποίηση μέσα στις

συζυγικές σχέσεις.

Γιαυτό δεν θα γίνει αναφορά σε αυτή τη μορφή βίας στις συζυγικές σχέσεις αφού θα εγείρει ερωτήματα που είναι δύσκολο να απαντηθούν. Ας σημειωθεί όμως ότι στις Ηνωμένες Πολιτείες τα τελευταία χρόνια μερικές πολιτείες έχουν θεσπίσει νόμους (Marital Rape Laus) για την προστασία των συζύγων από τη σεξουαλική βία των ανδρών τους (NASW, Policy Statement 1987).

Ετσι η αναφορά στην οικογενειακή βία στο άρθρο αυτό επικεντρώνεται στις δύο πιά σημαντικές μορφές της, την ψυχολογική και μάλιστα τη σωματική που είναι η περισσότερο γνωστή και που έχει μελετηθεί σε μεγάλη έκταση τις δύο τελευταίες δεκαετίες.

Εκταση του Προβλήματος και Χαρακτηριστικά

Το πρόβλημα της βίας μεταξύ των συζύγων είναι ένα παγκόσμιο φαινόμενο που οι ρίζες του εντοπίζονται στη μυθολογία. Το φαινόμενο αυτό δεν είναι χαρακτηριστικό μιας συγκεκριμένης τάξης, ή γεωγραφικής περιοχής, είναι παρών σε κάθε ηλικία, εθνότητα, θρησκευτική και μορφωτική ομάδα.

Η συχνότητα του προβλήματος είναι πολύ δύσκολο να προσδιορισθεί αφού μόνο οι ακραίες περιπτώσεις μπορούν να πιστοποιηθούν από στατιστικές που αναφέρονται σε εγκληματικές πράξεις. Στον Ελλαδικό χώρο στοιχεία που να πιστοποιούν την έκταση του προβλήματος είναι περιορισμένα. σε μια μελέτη που έγινε στη Θεσσαλονίκη αναφέρθηκαν μέσα σε ένα χρόνο 100 περιπτώσεις κακοποίησης της συζύγου. Στην ίδια μελέτη γίνεται μια σύγκριση με την Ουαλία που έχει τον ίδιο πληθυσμό με την Θεσ/νίκη όπου είχαν αναφερθεί 5.000 τέτοια περιστατικά. Με αυτά τα δεδομένα και από άλλες μη επιστημονικές αναφορές φαίνεται το πρόβλημα να είναι πολύ σοβαρό στην χώρα μας (Council of Europe Greece 1987).

Σύμφωνα με τους υπολογισμούς του F.B.I. στις Ηνωμένες Πολιτείες κάθε 30" μια γυναίκα κακοποιείται. Γυναίκες οι οποίες βρίσκουν το θάνατο από τις επιθέσεις των συζύγων τους ή συντρόφων τους, σύμφωνα πάντα με τους υπολογισμούς του F.B.I. υπολογίζονται στο 1/3 μέχρι και 1/2 όλων των αναφερθέντων επισήμως ανθρωποκτονιών. Αντεκδίκηση και αυτοάμυνα από τη γυναίκα θύμα πολλές φορές καταλήγει στον θάνατο του συζύγου.

Σύμφωνα με μια έρευνα στις Η.Π.Α. 1 γυναίκα στις 10 κακοποιείται κάθε χρόνο, δηλαδή 1.800.000 γυναίκες υφίστανται βία. (Straus 1977).

Οι Patrick Hangan και Christopher Ines στη μελέτη τους που έχει τίτλο "Πρόληψη Οικογενειακής Βίας Ενάντια στις Γυναίκες", μεταξύ άλλων αναφέρουν ότι σε εθνική βάση στις Η.Π.Α. 7 από τις 10 περιπτώσεις οικογενειακής βίας διεπράχθησαν από τον σύζυγο, πρώην σύζυγο ή φίλο. Ακόμη ότι το 25% όλων των περιπτώσεων οικογενειακής βίας ήλθαν σε γνώση της αστυνομίας. Σχεδός 48% των περιπτώσεων δεν αναφέρθηκαν στην αστυνομία. Σε σχέση με τους λόγους που οι κακοποιημένες γυναίκες δεν κατήγγειλαν την κακοποίηση στην αστυνομία, 49% επειδή εθεώρησαν την βίαιη πράξη εναντίον τους σαν προσωπικό ζήτημα και 12% επειδή εφοβήθησαν την αντεκδίκηση. Ο πιο συνήθης λόγος καταγγελίας στην αστυνομία, σε 32% των περιπτώσεων, ήταν η πρόληψη μελλοντικής κακοποίησης (Hanks Suzan and Rosenbaum Peter C. 1977). Αξίζει να σημειωθεί ότι πριν μια δεκαετία το Louis Harris Poll απεκάλυψε ότι ένας

στους 5 αμερικανούς, συμπεριλαμβανομένων και των γυναικών, εγκρίνουν ο άνδρας να χαστουκίζει τη σύζυγό του.

Μελέτες που έχουν γίνει στη Δανία, Φινλανδία, Δυτική Γερμανία, Νορβηγία και άλλες Ευρωπαϊκές χώρες, δείχνουν ότι το πρόβλημα της σωματικής κακοποίησης της συζύγου είναι επίσης πολύ σοβαρό. (Council of Europe Denmark, Finland, Federal Republic of Germany, Norway 1987).

Αιτιολογικοί Παράγοντες

Ποιοί είναι οι λόγοι της συζυγικής βίας μέσα στην Οικογένεια ; Η απάντηση σε αυτό το ερώτημα δεν είναι απλή. Ερευνητές όπως η Steinmetz (1977), η Straus (1977), η Star και οι συνεργάτες της (1979), οι Wolfgang και Ferracuti, ο Daly, και ο Βουδούρης (1971), σαφέστατα υποδεικνύουν τις ποικίλες αιτίες της βίαιης συμπεριφοράς των συζύγων. Οι λόγοι μπορούν να ταξινομηθούν σε κοινωνικούς - περιβαντολογικούς (Gil 1977), ψυχολογικούς και ιδιοσυγκρασιακούς που έχουν σαν βάση την προσωπικότητα και τα βιώματα των δραστών συζύγων. Η εκδήλωση της βίαιης συμπεριφοράς ανεξάρτητα από τη βασική της αιτιολογία μπορεί να είναι περιστασιακή, συμπτωματική ή και χρόνια. Αναμφίβολα η κατανόησή τους είναι αναγκαία για μια αποτελεσματική προληπτική, κατασταλτική ή θεραπευτική παρέμβαση.

Το ιστορικό πολλών δραστών συζύγων αποκαλύπτει την ύπαρξη βίας μέσα στην οικογένεια προέλευσής τους και μάλιστα την κακοποίηση αυτών των ίδιων σαν παιδιά (Ball 1977, Gayford 1975, Gelles 1976). Οι εμπειρίες αυτές ανεξίτηλα σφραγίζουν την ψυχολογική και κοινωνική τους ανάπτυξη που έχει επιπτώσεις στην μετέπειτα προσαρμογή τους σαν πατέρες και σύζυγοι. ετσι παρατηρούμε ότι πολλά από αυτά τα άτομα να έχουν μια υποτιμητική αντίληψη για τον εαυτό τους και μια γενική ανασφάλεια στους ρόλους τους μέσα στην οικογένεια. Αυτή τους ωθεί σε μια θέση συνεχούς ελέγχου όλων αυτών που τους περιβάλλουν. Ακόμη και το πιο βασικό είναι η έλλειψη ικανότητας στην ανάπτυξη ουσιαστικών σχέσεων που να εκφράζει εμπιστοσύνη στους άλλους και που να δίνει την ψυχολογική ενίσχυση και υποστήριξη στις διαπροσωπικές τους συναλλαγές. Συνέπεια αυτών είναι η αποξένωση και απομόνωση που νοιώθουν μέσα στον οικογενειακό χώρο και σε πολλές περιπτώσεις περιοδική κατάθλιψη που είναι μια χρόνια κατάσταση και που το άμεσο περιβάλλον τους πολύ καλά γνωρίζει.

Η περίπτωση ενός ζευγαριού πολύ ζωντανά δραματοποιεί τα πιο πάνω σημεία. Επαντρεύτηκαν από αγάπη και απέκτησαν πέντε γιούς. Αυτός διακεκριμένος δικηγόρος που ανέβηκε τα σκαλοπάτια της επιτυχίας με πολύ προσπάθεια και σκληρή εργασία. από τις πρώτες μέρες του γάμου επέβαλε κανόνες και όρους απαρέγκλιτους, η παραβίαση των οποίων προκαλούσε την πιο βάνουση συμπεριφορά προς την σύζυγο αφού την γρονθοκοπούσε και της άφηνε εμφανή τραύματα σε όλο της το σώμα. Συχνά αποσυρόταν στον εαυτό του για εβδομάδες και επικοινωνούσε με τη σύζυγό του μόνο για να την υποβιβάσει σαν γυναίκα και σαν άνθρωπο. Υπήχαν περίοδοι αγάπης και μεταμέλειας πλην όμως η βάνουση και σκληρή συμπεριφορά συνεχιζόταν. Τελικά η σύζυγος μετά από πολλές αμφιταλαντεύσεις και αποτυχημένες προσπάθειες του σε θεραπεία, αν και εξακολουθούσε να τον αγαπά πήρε διαζύγιο, κυρίως λόγω των αρνητικών επιπτώσεων που η κατάσταση αυτή είχε πάνω στα παιδιά. Το ιστορικό του

συζύγου απεκάλυψε την προέλευσή του από ένα οικογενειακό περιβάλλον όπου επικρατούσε βία και το ιστορικό της συζύγου την προέλευσή της από μια οικογένεια όπου τα μέλη της όφειλαν υποταγή στις απαιτήσεις του πατέρα.

Οι Hanks και Rosenbaum 1977, σε μια μελέτη μεταξύ γυναικών που είχαν παντρευτεί βίαιους άνδρες ανεκάλυψαν ότι υπάρχει σχέση των παιδικών τους εμπειριών και αυτών της ενήλικης ζωής τους. Σε παρόμοια συμπεράσματα κατέληξε η μελέτη του Gayford (1975) και του Pizzey (1975), οι οποίοι μελέτησαν τις παιδικές κοινωνικές εμπειρίες κακοποιημένων γυναικών και οι οποίοι χαρακτηριστικά υποδεικνύουν τη μίζερη παιδική τους ηλικία και τα περιστατικά οικογενειακής βίας.

Εμπειρικές μελέτες σε σχέση με την συμπεριφορά του συζύγου περεταίρω πιστοποιούν την έλλειψη ικανότητας να εκφράζει θυμό κατά τρόπο ελεγχόμενο και ακόμη την έλλειψη ικανότητας να χειρίζεται δυσφορία. Μικροπράγματα γίνονται αιτία εκρηκτικών και παράλογων αντιδράσεων. Παρατηρούμε ένα βίαιο τεμπεραμέντο και μια τάση στο να αρνείται κατηγορίες για αποτυχία ή για βία. Αυτό είναι ένα στοιχείο που συχνά βλέπουμε στον δράστη όταν πεισματωδώς αρνείται να παραδεχθεί ότι είναι πρόξενος της δημιουργηθείσας βίας και δεν επιδεικνύει καμμία ενοχή.

Εκτός όμως αυτών των αιτιολογικών παραγόντων άλλοι στρεσογόνοι παράγοντες γίνονται αιτία της βίαιης συμπεριφοράς του συζύγου όπως η χρήση αλκοόλ και ναρκωτικών (Eisenberg και Miklow 1977), η οικονομική ανέχεια ιδιαίτερα σε πολυμελείς οικογένειες (Prescott and Letko 1987), ασθένειες, διευθέτηση διαφορών και η λήψη αποφάσεων σε σχέση με θέματα που αφορούν την οικογένεια και ιδιαίτερα τα παιδιά (Rounsaville and Weissman 1977).

Θα πρέπει να τονιστεί όμως ότι η βία μεταξύ των συζύγων είναι αποτέλεσμα όχι μόνο των παραγόντων σε σχέση με τον σύζυγο, αλλά και έλλειψη ικανοποιητικών τρόπων αντιμετώπισης της επίδρασης που έχουν οι στρεσογόνοι παράγοντες, από τις συζύγους γυναίκες που κακοποιούνται. Χρησιμοποιούν λιγότερο ενεργητικούς τρόπους λύσης προβλημάτων και περισσότερο παθητικούς (Hilberman 1980, Finn 1985). Για παράδειγμα χρησιμοποιούν λιγώτερο κοινωνική και πνευματική υποστήριξη, αποδίδουν τα προβλήματα σε "κακή τύχη" ή "τετελεσμένα γεγονότα" και έτσι η λύση τους είναι πέραν των δυνάμεών τους. Αποτέλεσμα αυτής της στάσης είναι το επιπρόσθετο στρες, αφού τα προβλήματα που έχουν δεν λύνονται. Ακόμη τείνουν στο να αποφεύγουν επαγγελματική βοήθεια και χρησιμοποιούν λιγότερο τα δίκτυα κοινωνικής ενίσχυσης στον κοινωνικό χώρο που ζουν είτε αυτά είναι συγγενείς, φίλου ή γείτονες. Μπορούμε να πούμε ότι οι κακοποιημένες γυναίκες πάσχουν από το σύνδρομο αυτό που ο Walker ονομάζει "Learned Helplessness" και που θα μπορούσε να χαρακτηριστεί σαν μοιρολατρική παθητικότητα, όχι μόνο σε σχέση με τη βία που υφίστανται, αλλά απέναντι άλλων στρεσογόνων καταστάσεων. αυτή η παθητικότητα δίνει μια εξήγηση στο γιατί οι γυναίκες αυτές εξαρτώνται υπέρμετρα από τους συζύγους τους. Θα πρέπει να σημειωθεί ότι όσο η στρεσογόνα κατάσταση, δηλ. η βία αυξάνει τόσο η χρήση ενεργητικών και παθητικών τρόπων αντιμετώπισής της μειούται. Αυτό που παρατηρούμε είναι ένας ατέρμονας κύκλος μεταξύ βίας και τρόπων αντιμετώπισής της.

Στην ψυχολογική βία η συμπεριφορά του συζύγου δεν έχει τα εμφανή χαρακτηριστικά παραβίασης της σωματικής ακεραιότητας της συζύγου, αν και υπάρχουν επαναλαμβανόμενοι εκφοβισμοί ότι θα την κτυπήσει. Αυτό που ουσιαστικά χαρακτηρίζει τη συμπεριφορά του δεν είναι η χειροδικία αλλά κυρίως ο βίαιος προφορικός λόγος και η αρνητική αδιάφορη και προσβλητική στάση του απέναντι στη σύζυγο.

Αυτό που παρατηρούμε σε τέτοιου είδους περιπτώσεις είναι ταπείνωση, εξευτελισμός και γενικά υποτίμηση της αξίας της γυναίκας σαν μητέρα, νοικοκυρά και ερωμένη. Είναι αδιάφορος στα αισθήματά της, φωνασκεί, παραβιάζει τον προσωπικό της χώρο, την χαρακτηρίζει πόρνη, βλάκα, ηλίθια, βίαια καταστρέφει αντικείμενα αξίας, απομονώνει το θύμα από εργασία, φίλους και συγγενείς, μένει μαζί της γιατί τον έχει ανάγκη και δεν μπορεί να τα βγάλει πέρα μόνη της, εκφοβίζει με κακοποίηση τα παιδιά ή ότι θα αναλάβει την εποπτεία τους, συζητά για εξωγαμικές σχέσεις και απομονώνεται επιζητώντας κατανόηση. Και αυτά σαν μια σύντομη δειγματοληψία των συμπεριφορών που συχνά παρατηρούμε. Τα αποτελέσματα τέτοιων καταστάσεων πάνω στη σύζυγο είναι νευρικές κρίσεις, ψυχολογικά προβλήματα, κατάθλιψη, παθητικότητα και πολλές φορές αυτοκτονία (Hilberman 1980).

Ενα ερώτημα που συχνά τίθεται είναι εάν και η σύζυγος βιαιοπραγεί κατά του συζύγου και ψυχολογικά τον κακοποιεί.

Αναμφίβολα ναι. Πλην όμως το ποσοστό είναι πολύ μικρό που υπολογίζεται σε 4 με 6% των περιπτώσεων (Schultz 1960, Council of Europe Switzerland 1977).

Μάλον είναι μεγαλύτερο αλλά περιπτώσεις του είδους αυτού παραμένουν εν κρυπτώ αφού σπάνια ο σύζυγος δημοσιοποιεί την κακοποίηση που υφίσταται από τη σύζυγό του.

Επιπτώσεις στην Οικογένεια

Το παιδί από μικρή ηλικία μέχρι και την ενηλικίωσή του είναι αιχμάλωτο του βίαιου περιβάλλοντος της οικογένειάς του και δεν έχει τρόπο να δραπετεύσει από μόνο του. Αναγκαστικά για 18 και περισσότερα χρόνια γίνεται μάρτυρας και θύμα βιαιών καταστάσεων πάνω στις οποίες δεν έχει κανένα έλεγχο. Παιδιά που μεγαλώνουν μέσα σε περιβάλλον βίας, όπως πολλές μελέτες δείχνουν (Alessi and Hearn 1984, Emery 1982, Jaffe 1986, Potter and O'Leary 1980, Rosenbaum and O'Leary 1981), παρουσιάζουν καθυστέρηση στην όλη τους ψυχολογική διανοητική και φυσιολογική ανάπτυξη και μετέπειτα προσαρμογή τους. Συχνά τα παιδιά αυτά καθώς και οι γονείς τους εμπλέκονται σε έναν ατέρμονα κύκλο βίας και καθώς οι ίδιοι υφίστανται τις αρνητικές επιπτώσεις της κατάστασης αυτής, δεν έχουν τη γονεϊκή φροντίδα που εγγυάται την κανονική (normal) φυσιολογική τους ανάπτυξη. Είναι γνωστό εδώ και πολλά χρόνια από μελέτες που έχουν γίνει ότι πρέπει να υπάρχει ανταπόκριση από μέρους των γονέων στις συναισθηματικές ή ψυχολογικές ανάγκες του παιδιού. τέτοιες ανάγκες όπως οικειότητα, στοργή, σταθερότητα και συνεχή αγάπη και αποδοχή ώστε το παιδί να αισθάνεται ότι το θέλουν, ότι έχει αξία, ότι έχει ταυτότητα. Απαραίτητες προϋποθέσεις βέβαια για μια σωστή ανταπόκριση στις ανάγκες αυτές είναι η σταθερότητα, η διάρκεια, οι ευκαιρίες και έπαινοι για τις μαθησιακές επιδόσεις του, κανόνες, ηθική καθοδήγηση, πρότυπα συμπεριφοράς για μίμηση και ένα αίσθημα ασφάλειας. Συνέπεια της μη ύπαρξης των προϋποθέσεων αυτών και της μη ανταπόκρισης στις ανάγκες του είναι ότι το παιδί αναπτύσσει διάφορες διαταραχές όπως συμπεριφοράς, Νευρωτικές και Ψυχοπνευματικές αντιδράσεις (Mahler 1988, Spitz 1959, Bowlby 1969). Αναπτύσσεται στα παιδιά αυτά ένα αίσθημα ανησυχίας που έχει επιπτώσεις στην σχολική τους επίδοση και ιδιαίτερα στις διαπροσωπικές τους σχέσεις.

Συμπεριφορικά, μερικά από αυτά τα διαταραγμένα παιδιά είναι επιθετικά και άλλα

είναι πολύ πρόθυμα να ικανοποιούν εύκολα κάθε ενήλικα και προσπαθούν να είναι καλά σ' όλους και τούτο γιατί έχουν λίγη αυτοεκτίμηση που είναι αποτέλεσμα της λίγης αυτοεκτίμησης που έχουν οι μητέρες τους. Πολλά από τα παιδιά αυτά αισθάνονται ότι είναι υπεύθυνα για τη βία μεταξύ των γονέων τους. Γιαυτό προτιμούν να μένουν στο σπίτι παρά να πάνε στο σχολείο νοιώθοντας ότι κατά αυτό τον τρόπο μπορούν να ελέγχουν τη βίαιη κατάσταση.

Συνήθως τα κορίτσια παίρνουν τον ρόλο της μητέρας αφού οι μητέρες δεν μπορούν να αντιμετωπίσουν τη βία και να είναι και γονείς. Αντίθετα τα αγόρια συνήθως παίρνουν το ρόλο του πατέρα αφού οι μητέρες συνεχώς εξαρτώνται από αυτά για να ανταποκριθούν στις ανάγκες που οι σύζυγοι δεν μπορούν να ανταποκριθούν. Αυτό που συμβαίνει με αυτή την ανταλλαγή των ρόλων είναι ότι παύουν από το να είναι παιδιά και επωμίζονται ευθύνες που είναι δύσκολο για αυτά να εκπληρώσουν.

Αυτό που τα παιδιά μαθαίνουν πολύ νωρίς ζώντας μέσα στο βίαιο περιβάλλον είναι ότι η αγάπη πληγώνει. Στην πραγματικότητα μαθαίνουν ότι αγάπη ίσον "θα υποστείς βία", ή διαφορετικά εάν αγαπάς κάποιον θα σε πληγώσει. Ακόμη μαθαίνουν ότι το να ζεις με φόβο είναι κάτι το συνηθισμένο, το κανονικό (normal) και ένας σωστός τρόπος. Και ακόμη μαθαίνουν ότι ο τρόπος με τον οποίο μια διαμάχη αντιμετωπίζεται είναι να είσαι επιθετικός και βίαιος.

Ο Peter Jaffe και οι συνεργάτες του (1986) σε έρευνα που έχουν κάνει πάνω στο ζήτημα, δηλαδή τι μαθαίνουν τα παιδιά, εν περιλήψει υπογραμμίζουν τα εξής έξι σημεία.

- 1) Οτι η βία είναι ένας αποδεκτός τρόπος επίλυσης διαφορών.
- 2) Οτι η βία είναι απαραίτητη μέσα στις οικογενειακές συναλλαγές.
- 3) Οτι εάν η βία γνωστοποιηθεί σε άλλους όπως για παράδειγμα αστυνομικούς ή δικαστές που αποδίδουν δικαιοσύνη θα υπάρξουν λίγες αν όχι καθόλου συνέπειες.
- 4) Οτι διάκριση μεταξύ των φύλων (sexism) όπως ορίζεται από τη μη ίση δύναμη στη λήψη αποφάσεων και από τους ρόλους μέσα στην οικογένεια, πρέπει να ενθαρρύνεται.
- 5) Οτι η βία είναι ο σωστός τρόπος χειρισμού του στρές και των πιέσεων και
- 6) Οτι τα θύματα της βίας πρέπει να υφίστανται τη βία και να εξετάζουν το βαθμό ευθύνης τους για αυτή.

Όταν τα παιδιά αυτά μεγαλώσουν και φτάσουν στην εφηβεία τα προβλήματα που έχουν μεγενθύνονται. Έχουν μεγάλες δυσκολίες στην αντιμετώπιση και λύση των αναπτυξιακών τους προβλημάτων, που ιδιαίτερα στην περίοδο αυτή της ανάπτυξής τους απαιτούν τη συμπαράσταση και βοήθεια των γονέων τους. Έτσι ζώντας σε ένα περιβάλλον βίας και σύγχυσης η πιο εύκολη διέξοδος είναι να δραπετεύσουν. Παρατηρούμε στα παιδιά αυτά πρώιμους γάμους και εγκυμοσύνες με τον πρώτο τυχόντα που θα τους δείξει ενδιαφέρον και ίσως κατανόηση. Ακόμη πολλά από αυτά τα παιδιά καταφεύγουν στη χρήση αλκοόλ, ναρκωτικών και διαπράττουν αντικοινωνικές πράξεις (Bowlby 1969, Μουζακίτης 1981). Μια μελέτη νεαρών εγκληματιών στις Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής έχει δείξει ότι 70% προείρχονταν από σπίτια όπου υπήρχε βία. Τα παιδιά αυτά σαν έφηβοι κάθε άλλο παρά σεβασμό δείχνουν προς τους γονείς τους και ιδιαίτερα προς τις μητέρες τους. Είναι βίαια για το λόγο ότι αυτές παραμένουν στη βίαιη σχέση. Από πολλές μελέτες έχει πιστοποιηθεί ότι τα παιδιά αυτά επαναλαμβάνουν τον κύκλο βίας στις σχέσεις τους σαν σύζυγοι και σαν γονείς. (Ball 1977).

Παρέμβαση

Στον διεθνή χώρο και ιδιαίτερα στην Ευρώπη και στις Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής την τελευταία δεκαετία γίνεται προσπάθεια αποκάλυψης του προβλήματος με έρευνες και μελέτες. Το γυναικείο κίνημα αναμφίβολα έδωσε την πρώτη ώθηση προς αυτή την κατεύθυνση παράλληλα με την αποκάλυψη του προβλήματος της παιδικής κακοποίησης. Παρατηρούμε μια εκτεταμένη προσπάθεια ενημέρωσης του ευρύτερου κοινού για την ύπαρξη του προβλήματος και τις επιπτώσεις του καθώς και την ίδρυση υπηρεσιών και κέντρων προστασίας από τη βία και νομοθετικές αλλαγές.

Πρέπει όμως να σημειωθεί ότι οι προσπάθειες αυτές για πρόληψη και αποτελεσματική παρέμβαση παρεμποδίζονται λόγω της ύπαρξης προκαταλήψεων, αδιαφορίας, έλλειψης κατανόησης και ακόμα αποδοχής της κατάστασης αυτής. Είναι αναγκαίο για τους κοινωνικούς λειτουργούς που παρεμβαίνουν σε περιπτώσεις συζυγικής βίας να αναγνωρίζουν τις διαστάσεις του προβλήματος που είναι οικονομικές, συναισθηματικές, πολιτισμικές και ευρύτερες κοινωνικές. Παράλληλα η κοινωνική εργασία περισσότερο από κάθε άλλο επάγγελμα πρέπει να αναλάβει πρωτοβουλίες όχι μόνο για το συγκεκριμένο πρόβλημα της βίας μεταξύ των συζύγων αλλά γενικότερα της βίας μέσα στην οικογένεια. Τέτοιες πρωτοβουλίες πρέπει να επικεντρωθούν στην έρευνα, στην ανάπτυξη προληπτικών και παρεμβατικών προγραμμάτων, στην θέσπιση νόμων συμπαράστασης για την κακοποιημένη σύζυγο και στην οικονομική ενίσχυση από την πολιτεία των οποιονδήποτε προσπαθειών γίνονται προς αυτή την κατεύθυνση.

Με βάση την εμπειρία που προέρχεται από τον διεθνή χώρο ορισμένες συγκεκριμένες εισηγήσεις μπορούν να δρομολογήσουν ένα σωστό τρόπο παρέμβασης για πρόληψη, καταστολή και θεραπεία.

Πρώτον. Συστηματική ενημέρωση του ευρύτερου κοινού μέσω ραδιοφώνου, τηλεόρασης, φυλλαδίων και ομιλιών για το πρόβλημα της συζυγικής βίας και τις επιπτώσεις που αυτή έχει στην οικογένεια και κατ' επέκταση στην ευρύτερη κοινωνία.

Δεύτερον. Συστηματική εκπαίδευση των αστυνομικών και κοινωνικών λειτουργών στο χειρισμό αυτών των περιπτώσεων αφού τις περισσότερες φορές από αυτούς εξαρτάται η κατεύθυνση που θα πάρει μία περίπτωση, δηλαδή εάν θα αποσιωπηθεί ή εάν θα ενεργοποιηθεί αφού κατά κανόνα είναι οι πρώτοι με τους οποίους έρχονται σε επαφή τα θύματα συζυγικής βίας.

Τρίτον. Δημιουργία στα μεγάλα αστικά κέντρα τηλεφωνικής υπηρεσίας σε 24 ωρη βάση κατά το πρότυπο που υπάρχει στις ΗΠΑ και στην Κύπρο και που τα θύματα θα μπορούν να απευθύνονται επώνυμα ή ανώνυμα για συμβουλή, γενική βοήθεια και παραπομπή τους σε ειδικές υπηρεσίες.

Τέταρτον. Δημιουργία ειδικής υπηρεσίας στα γραφεία Κοινωνικής Μέριμνας ή και στα Κέντρα Ψυχικής Υγείας από εκπαιδευμένους κοινωνικούς λειτουργούς που θα χειρίζονται περιπτώσεις συζυγικής και γενικά οικογενειακής βίας είτε αυτές φτάνουν άμεσα ή έμμεσα στην προσοχή τους. Θα πρέπει να σημειωθεί ότι η έλλειψη εξειδικευμένων υπηρεσιών έχει σαν αποτέλεσμα την δημιουργία σύγχυσης στα θύματα και το μπλέξιμό τους στον γραφειοκρατικό δαίδαλο των υπηρεσιών που κατά συνέπεια τα αποθαρρύνει να συνεχίσουν.

Πέμπτον. Δημιουργία σπιτιών βραχυπρόθεσμης στέγασης και φροντίδας των κακοποιημένων γυναικών και των παιδιών τους όπου θα τους δίνεται η ευκαιρία επανεξέτασης της κατάστασής τους για την λήψη αποφάσεων.

Εκτον. Δημιουργία θεραπευτικών ομάδων στα Κέντρα Ψυχικής Υγείας εφ' όσον αυτό ενδείκνυται τόσο για τις γυναίκες όσο και για τα παιδιά τους.

Εβδομον. Νομική κατοχύρωση των δικαιωμάτων της γυναίκας που κακοποιείται από τον σύζυγό της ώστε να είναι σαφές σ' όλους νομικούς και μη ότι η γυναίκα δικαιούται προστασίας όταν ο σύζυγος καθ' οιονδήποτε τρόπο βιαιοπραγεί επάνω της, και

Ογδοον. Δημιουργία οικογενειακών δικαστηρίων (Family Courts) κατά το πρότυπο των ΗΠΑ που σκοπό θα έχουν την προαγωγή της οικογενειακής ευημερίας με το να προσφέρουν αποτελεσματικά μέσα για την επίλυση διαφορών και προστασία από την βία τόσο των συζύγων όσο και των παιδιών. Αυτός ο θεσμός απαιτεί την ύπαρξη Κοινωνικής Υπηρεσίας στο δικαστήριο για συμβουλή και πιθανή επίλυση προβλημάτων πριν μια περίπτωση καταλήξει στον δικαστή.

Απαραίτητη προϋπόθεση για την υλοποίηση και αποτελεσματικότητα των εισηγήσεων αυτών είναι η συνεργασία και ο συντονισμός και η ουσιαστική συμπαράσταση της πολιτείας για νομικές αλλαγές και την οικονομική ενίσχυση των προγραμμάτων αυτών. Το κοινωνικό αυτό πρόβλημα δεν μπορεί να αντιμετωπισθεί σωστά με ημίμετρα και σποραδικές προσπάθειες ορισμένων ατόμων όπως συμβαίνει σήμερα στην χώρα μας.

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Με το άρθρο αυτό έγινε μια προσπάθεια για να δοθεί μια γενική εικόνα του τι είναι συζυγική κακοποίηση, την αιτιολογία και έκτασή της και τις αρνητικές επιπτώσεις που αυτή έχει στην οικογένεια και ιδιαίτερα στα παιδιά. Με βάση εκτεταμένες έρευνες που έχουν γίνει αποδείχθηκε ότι η συζυγική βία δημιουργεί τις προϋποθέσεις για την δημιουργία ενός ατέρμονα κύκλου βίας που συνεχίζεται από τη μια γενεά στην άλλη. Ημίμετρα και απρογραμμάτιστες παρεμβάσεις για την πρόληψη και καταστολή της δεν είναι αποτελεσματικές. Γιαυτό έγιναν συγκεκριμένες προτάσεις που σκοπό έχουν την συστηματική αντιμετώπιση του προβλήματος από όλους τους επαγγελματίες που εμπλέκονται στον χειρισμό περιπτώσεων συζυγικής βίας.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Alessi Joserh F. and Hearn Kristin "Group Treatment of Children in Shelters for Battered Women", in Battered Women and their Families, ed. Albert R. Roberts New York : Springer Publishing 1984, P.P. 49-61

Bell Margaret, "Issues of Violence in Family - Casework" Social Casework 58 (January 1977) : 3-12

Boudouris James "Homicide and the Family" Journal of Marriage and the Family 33 (November 1971) : 668

Bowlby John Attachment and Loss, Vol I, Basic Books, New York, 1969, 26-29

Carlson Bonnie "Battered Women and Their Assailants", Social Work 22 (November 1977) 456

Council of Europe "Colloquy on Violence Within the Family : Measures in the Social Field, National Reports" : Denmark, Strasbourg, 17.1987

Council of Europe "Colloquy on Violence Within the Family : Measures in the Social Field, National Reports" : Finland, Strasbourg, 10.7.1987

Council of Europe "Colloquy on Violence Within the Family : Measures in the Social Field, National Reports" : Federal Republic of Germany, Strasbourg, 19.8.1987

Council of Europe "Colloquy on Violence Within the Family : Measures in the Social Field, National Reports" : Greece, Strasbourg, 26.10.1987

Council of Europe "Colloquy on Violence Within the Family : Measures in the Social Field, National Reports" : Norway, Strasbourg, 1.7.1987

Council of Europe "Colloquy on Violence Within the Family : Measures in the Social Field, National Reports" : Switzerland, Strasbourg, 2.7.1987

Eizenberg Sun E. and Micklow A. "The Assaulted Wife: Catch Revisited", *Womens Rights Law Reporter* 3-4 (Spring - Summer 1977) : 138-61

Emery Robert E. "Interparental Conflict and the Children of Discord and Divorce" *Psychological Bulletin* 92 (February 1982) : 310-330

Finn Jerry "The Stresses and Coping Behavior of Battered Women" *Social Casework* Vol 66, No 6, (June 1985)

Gayford, J.J. "Wife Battering : A Preliminary Survey of 100 Cases" *British Medical Journal* I (January 1975) : 194-197

Gil David "Violence Against Children" *Journal of Marriage and the Family* 33 (November 1977) 637-48

Gelles Richard "Abused Wives : Why do They Stay" *Journal of Marriage and the Family* 38 (November 1976) : 659-668

Hanks Suzan and Rosenbaum Peter C. "Battered Women : A Study of Women Who live with Violent Alcohol Abusing Men" *American Journal of Orthopsychiatry* 47 (April 1977) 291-306

Hilberman Elaine "Overview The Wife Beater's Wife Reconsidered" *American Journal of Psychiatry* 137 (November 1980)

Jaffe Peter, G, et. al, "Family violence and Child Adjustment : A Comparative Analysis of Girls and Boys Behavioral Symptoms" *American Journal of Psychiatry*, 143 (January 1986, 74-77)

Lowenberg David, "Conjugal Assaults : The Incarcerated or Liberated Woman" *Federal Probation* 41 (June 1977) : 10-11

Mahler, Margaret Or *Human Symbiosis and the Vicissitudes of Individuation*. International Universities Press, New York, 1968

Mouzakitis Chris. M. "An inquiry into the Problems of Child Abuse and Juvenile Delinquency", In *Exploring the Relationship Between Child Abuse and Delinquency*, Edited by Robert Hunner and Yvone Elder Walker, Allenheld and Osmun Publishers, Moutclair. NJ., 1981, 220

Pfouts Jane "Violent Families Coping Responses of Abused Wives" *Child Welfare* Vol LVII, No 2 (February 1987) p. 101-110

Prescott Suzanne and Letco Carolyn "Battered Women A Social Psychological Perspective" in *Battered Women : A Psychosociological Study of Domestic Violence* ed. Marla Roy (New York : Van Nostrand and Reinhold, 1987)

Potter Beatrice and O'Leary Daniel K. "Marital Discord and Childhood Behavior Problems" *Journal Of Abnormal Psychology* 8 (September 1980) 287-295

Pizzey Frin "Chiswick Women's Aid - A Refuge from Violence" *Royal Society of Health Journal* 95 (December 1975) 298

Rounssaville Bruce J. and Weissman Myrna A. "Battered Women : A. Medical Problem Requiring Detection" *International Journal of Psychiatry in Medicine* 8 (March 1977) 191-202

Rosenbaum, Alan and O'Leary Daniel K. "Children : The Unintended Victims of Marital Violence" *American Journal of Orthopsychiatry* 51 (October 1981) 692-699

Jaffe Peter G. et. al., "Promoting Changes in Attituds and Understanding of Conflict Resolution Among Child Witnesses of Family Violence" *Canadian Journal of Behavioral Science* 18 (April 1986) 356-366

Schultz Leroy "The Wife Assaulter" *Journal of Social Therapy* 6 (Second Quarter 1960) : 103-112

Star Barbara et. al. "Psychological Aspects of Wife Battering" *Social Casework* (October 1979) p.p. 479-487

Steinmetz Suzanne, *The Cycle of Violence* New York : Praeger, 1977, P XVI

Straus Murray, "Wife Beating How Common and Why?" *Vitimology* 2 (November 1977) : 4

Spitz Rene A. *Genetic Field Theory of Ego Formation*. International Universities Press, New York, 1959

Wolfrang Marvin, *Patterns in Criminal Homicide* (Philadelphia : University of Pennsylvania Press, 1958 p. 16

Walker Lenore E. *The Battered Woman* New York Horper and Row, 1979